

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СЕГЕДА ІРИНА ВАСИЛІВНА

УДК 502.33: 338.2: 620.9

**ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.06 – економіка природокористування та охорони
навколишнього середовища

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2011

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Караєва Наталія Веніамінівна,
Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут», доцент кафедри автоматизації
проекткування енергетичних процесів та
систем.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, старший
науковий співробітник,
Чукаєва Ірина Костянтинівна,
Державна установа «Інститут економіки
та прогнозування НАН України»,
головний науковий співробітник відділу
розвитку виробничої інфраструктури;

кандидат економічних наук, доцент
Жулавський Аркадій Юрійович,
Сумський державний університет,
професор кафедри управління.

Захист відбудеться “__” _____ 2011 р. о __ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, ауд. М-209.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий “__” _____ 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.М. Таранюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Досвід провідних країн світу свідчить, що досягнення сталого розвитку і забезпечення національної екологічної безпеки неможливе без екологізації економіки. Найважливішим для екологізації економіки кожної країни, переходу до сталого типу розвитку є питання про формування і впровадження механізмів реалізації екологоорієнтованого розвитку. Тут пріоритетне значення має формування економічного механізму екологізації усіх секторів економіки. В Україні електроенергетичний комплекс вирішальним чином визначає економічний потенціал держави, його конкурентоспроможність на світових ринках.

18 грудня 2009 р. Україну прийняли до Європейського Енергетичного Співтовариства, проте остаточне приєднання країни та підписання відповідного протоколу відбудеться лише тоді, коли Україна приведе своє законодавство у сфері енергетики та екології у відповідність до європейських принципів та стандартів. Тому формування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики в нових умовах є важливим напрямком забезпечення сталого розвитку, екологічної безпеки внаслідок гармонізації еколого-економічних відносин.

Загалом питанням розробки економічного механізму забезпечення сталого розвитку та екологізації економіки присвячені праці багатьох відомих вітчизняних та зарубіжних вчених: Л. О. Абалкіна, О.Ф. Балацького, І.К. Бистрякова, В.Н. Буркова, О.О. Веклич, Т.П. Галушкіної, М.А. Глазовського, В.І. Данилов-Данильянова, Л.Г. Мельника, Є.В. Мішеніна, І.В. Недіна, О.М. Теліженка, С.К. Харічкова, М.А. Хвесика, Є.В. Хлобистова та ін.

Економічні проблеми реалізації механізмів екологізації енергетики висвітлено у працях українських вчених, таких як: Г.О. Білявський, А. Ю. Жулавський, В.М. Навроцький, А.В. Праховник, Ю.М. Саталкин, І.М. Сотнік, Є.І. Сухін, І.К. Чукаєва, В.Я. Шевчук та ін. Разом з тим подальшого розвитку потребують науково-методичні підходи до формування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики в умовах інтеграції та лібералізації енергетичних ринків. У даних умовах залежність енергетики України від кон'юнктури на світових ринках енергоресурсів створює загрози і ризики забезпечення надійного та екологобезпечного функціонування електроенергетичного комплексу. Саме лібералізація вітчизняного електроенергетичного ринку внаслідок появи багатьох суб'єктів відносин із різними інтересами може бути потенційним чинником формування нових загроз як екологічної, так і енергетичної безпеки держави.

Актуальність зазначених питань зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його структуру, цілі та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до пріоритетних

напрямів, державних та регіональних програм, зокрема: «Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних та гуманітарних наук на 2009-2013 роки» (Постанова президії НАН України від 25.02.2009 року № 55), а саме, відповідно до таких пріоритетних комплексних міждисциплінарних досліджень, як проблеми раціонального природокористування, регіональний розвиток, прогнозування та моделювання розвитку економічних та соціально-економічних процесів; Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 р. №880-р; Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. (Постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2006 р. №1001).

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідних робіт Національного технічного університету України Міністерства освіти і науки України, зокрема: «Інформаційно-технологічне управління сталим розвитком території» (Тема №2036-п, № д/р 0107U002233), де автором визначено ефективність ринкових механізмів забезпечення сталого розвитку; «Моделювання впливу інтеграційних рішень в паливно-енергетичному комплексі на можливості досягнення сталого економічного розвитку територіального утворення» (Тема №2288-п, № д/р 0109U001302), де автором досліджено механізми екологічної та енергетичної політики, і визначено соціо-еколого-економічні критерії та показники господарської діяльності.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретичних та науково-методичних положень щодо формування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики України в умовах інтеграції та лібералізації енергетичних ринків.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- проаналізувати проблеми та передумови забезпечення надійного і екологобезпечного функціонування електроенергетичного комплексу в умовах інтеграції та лібералізації світових енергетичних ринків;
- розвинути теоретичні та методичні засади екологізації електроенергетики в контексті сучасної екологічної парадигми;
- визначити сутність і зміст поняття “організаційно-економічний механізм екологізації електроенергетики”;
- провести аналіз взаємозв'язків між складовими організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики;
- розробити методичні положення щодо оцінки ефективності функціонування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики;
- обґрунтувати напрямки удосконалення організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики.

Об'єктом дослідження є теоретичні та науково-методичні аспекти організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у

процесі екологізації електроенергетичного комплексу між суб'єктами електроенергетичного ринку.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід, діалектичний метод пізнання, фундаментальні положення сучасної економічної теорії та теорії екологізації природокористування і охорони навколишнього середовища.

Для вирішення поставлених завдань у дисертації використовувалися такі методи наукового дослідження: абстрактно-логічний і системно-структурний аналіз – при розробленні структурних схем організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики; індикативний аналіз – для оцінки рівня науково-технологічної та екологічної безпеки електроенергетики; моделі й методи аналізу співвідношення “витрати-результати” – для оцінки ефективності екологізації електроенергетики та визначення еколого-економічного збитку; міжгалузевий баланс для оцінки впливу впровадження ефективних енергозберігаючих технологій на рівень економічної та екологічної безпеки держави; кластерний аналіз – для класифікації регіонів України за рівнем інноваційної діяльності.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативні акти Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, публікації провідних вітчизняних та зарубіжних науковців із питань сталого розвитку та економіки природокористування, статистичні дані, аналітичні розрахунки автора.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у розробленні нових і розвитку існуючих теоретичних та науково-методичних положень, щодо удосконалення організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики.

Найбільш вагомими результатами роботи, що мають наукову новизну, є такі:

вперше:

- розроблено науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики, який базується на використанні оціночних критеріїв рівня задоволення енергетичних та екологічних потреб суспільства, а також рівня узгодженості еколого-економічних інтересів суб'єктів електроенергетичного ринку в умовах інтеграції та лібералізації світових енергетичних ринків.

удосконалено:

- науково-методичні засади екологізації електроенергетичного комплексу, які, на відміну від існуючих підходів, базуються на узгодженості комерційних інтересів суб'єктів енергетичного ринку з пріоритетами екологізації економіки;

- методичний підхід до вибору пріоритетних заходів екологізації електроенергетики, який, на відміну від існуючих, визначається дотриманням жорсткого екологічного імперативу та очікуваною еколого-економічною ефективністю;

- методичні підходи до визначення економічних збитків внаслідок

екодеструктивного впливу об'єктів електроенергетики на здоров'я населення, який на додаток до існуючих дає кількісну оцінку впливу саме енергетики;

дістали подальшого розвитку:

– науково-методичний підхід до формування тарифної політики, який, на відміну від існуючих, орієнтований, з одного боку, на використання ринкових форм управління, а з іншого - на екологічну безпеку, пов'язану з необхідністю оновлення виробництва.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні положення, висновки та рекомендації, наведені в дисертаційній роботі, доведено до рівня методичних розробок і пропозицій, які стосуються удосконалення організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики з метою їх подальшого використання для обґрунтування стратегічних управлінських рішень.

Розроблені автором методичні підходи і рекомендації впроваджено у роботу Департаментом цивільного захисту МНС України (акт від 29.04.2011 р), «Інститутом вугільних технологій НАН України» (довідка від 10.05.2011 р.), Курахівською ТЕС (акт від 05.05.2011 р.).

Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» при підготовці навчальних курсів «Еколого-економічна оптимізація виробництва», «Соціально-економічний потенціал управління станом довкілля» та «Промислова екологія» (акт від 19.04.2011 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою працею, в якій автором обґрунтовано підходи до формування та оцінки ефективності впровадження механізму екологізації енергетики. Наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані тільки ті положення, що є результатом особистого дослідження здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися, обговорювалися й одержали схвалення на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція. «Стратегія забезпечення сталого розвитку України» (м. Київ, 2008 р.); III науково-практичний семінар з міжнародною участю «Проблеми розбудови митної системи в інтересах економічної безпеки України», (м. Тернопіль, 2009 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону» (м. Суми, 2010 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Україна в умовах глобальної конкуренції: стратегія випереджаючого розвитку» (м. Донецьк, 2010 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Міжнародне науково-технічне співробітництво» (м. Київ, 2009-2011 рр.); II науково-практична конференція «Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях» (м. Бахчисарай, 2010 р.); IV

Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій в науці, освіті та економіці» (м. Луганськ, 2010 р.); X Всеукраїнська наукова конференція «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (м. Суми, 2010, 2011 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 24 друкованих працях (14 належать особисто автору), у тому числі 1 колективна монографія, 11 статей у наукових фахових виданнях, 4 статті в інших наукових виданнях, 8 публікацій у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій з теми дисертації становить 8,14 друк. арк., з них особисто автору належить 6,70 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок (у т.ч. обсяг основного тексту 169 сторінок), зокрема, 25 таблиць та 17 рисунків на 17 сторінках, список використаних джерел із 200 найменувань на 23 сторінках, додатки на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, задачі, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, а також розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення наукових результатів, отриманих автором.

У першому розділі *«Теоретичні та науково-методичні основи екологізації електроенергетики»* проаналізовано проблеми функціонування електроенергетичного комплексу в умовах інтеграції та лібералізації світових енергетичних ринків, визначені чинники формування сучасних загроз та ризиків екологобезпечного розвитку електроенергетики та їх еколого-економічна сутність. Досліджено сутність поняття та соціально-економічні основи екологізації електроенергетики. Проаналізовано інноваційні передумови екологізації електроенергетики.

Проведений аналіз показав, що одним з найважливіших процесів, який суттєво впливає на подальші перспективи забезпечення сталого розвитку держави та екологобезпечного розвитку електроенергетики є лібералізація світових електроенергетичних ринків. Основними завданнями лібералізації є: зниження цін і розвиток конкуренції. Аналіз світової практики свідчить, що головними причинами зміни реформування моделей організації електроенергетики у бік лібералізації ринкових відносин вважаються недостатня ефективність регульованих монополій і недостатність економічних стимулів до зниження виробничих витрат, у тому числі й екологічних.

Виявлено, що лібералізація електроенергетичних ринків України, внаслідок появи багатьох господарюючих суб'єктів з різними еколого-економічними інтересами (табл.1) призвела до формування нових загроз та ризиків екологобезпечного розвитку енергетики.

Таблиця 1

Сутність еколого-економічних інтересів різних груп суб'єктів ЕЕР

Суб'єкти енергетичного ринку	Еколого-економічні інтереси
Енергетичні компанії	Забезпечення екологічних вимог як фактора сталості економічної діяльності
Споживачі електроенергії	Врахування екологічної складової в тарифах, мінімізація тарифів на електроенергію
Державні і регіональні органи управління	Виконання зобов'язань по міжнародних угодах. Максимізація надходжень у бюджети відповідних рівнів, мінімізація екологічного впливу об'єктів енергетики на реципієнтів, забезпечення енергетичної безпеки країни та її регіонів
Інвестори (банки, юридичні й фізичні особи)	Забезпечення прибутковості кредитування програм екологізації. Мінімізація ризиків інвестування в ПЕК. Надійне функціонування енергетичного ринку, максимізація прибутків за рахунок збільшення кількості укладених договорів та перепродажу електроенергії, а також мінімізація строків повернення вкладеного в електроенергетичні об'єкти капіталу, максимізація дивідендів
Громадські організації	Мінімізація впливу об'єктів енергетики на НПС та здоров'я населення. Підвищення екологічної свідомості населення та посадових осіб, які приймають екологічно спрямовані управлінські рішення

Конфлікт еколого-економічних інтересів, насамперед, лежить у площині формування принципово нового механізму встановлення відпускних цін на паливно-енергетичні ресурси та тарифів на електроенергію. Через наявність багатьох господарюючих суб'єктів необхідно врахувати відмінності критеріїв ефективності управління на всіх ієрархічних рівнях.

На основі узагальнення результатів дослідження проблем функціонування і розвитку електроенергетики, виділено структурні компоненти основних чинників формування загроз та ризиків екологобезпечного розвитку галузі, до яких, зокрема, належать: техніко-виробничі; організаційно-управлінські; фінансово-економічні; соціально-економічні та інформаційні.

Доведено, що теоретичною основою розроблення ефективних механізмів екологізації енергетики, з метою гармонізації еколого-економічних відносин суб'єктів господарювання, є теорія екомодернізму, що інтегрує в собі ідеї нової екологічної парадигми, основні положення теорії безпеки та ризику. Сучасна екологічна парадигма розвитку України тісно пов'язана з процесом екологізації. Основними складовими системи екологізації як енергетики, так і економіки в цілому є: екологізація свідомості; екологізація техніко-виробничих процесів; екологізація системи управління економікою та галуззю; екологізація інвестиційної діяльності.

Визначено, що процес екологізації енергетики повинен мати загальносистемний і, разом з тим, програмно-цільовий характер, враховуючи специфіку окремих її галузей, зокрема електроенергетичної. Узагальнення наукових підходів до визначення сутності екологізації електроенергетики свідчить про те, що ця категорія потребує подальшого вивчення та розвитку. У роботі пропонується визначити цю дефініцію як процес екологічного вдосконалення виробництва електроенергії, її розподілу та споживання, зорієнтований на мінімізацію екодеструктивного впливу на довкілля.

Доведено, що екологізація енергетики неможлива без забезпечення науково-технологічної безпеки країни. Важливою компонентою аналізу науково-технологічної безпеки є аналіз ризиків, динаміка їх накопичення та оцінка ступеня їх впливу. Діагностування ступеня кризового стану регіонів за рівнем науково-технологічної безпеки із застосуванням індикативного аналізу свідчить, що загалом Україна має суттєвий науково-технологічний та інноваційний потенціал в енергетичній галузі, які зосереджені в таких областях: Волинська, Житомирська, Київська, Сумська, Тернопільська, Харківська та міста Київ і Севастополь.

У другому розділі *«Науково-методичні положення щодо формування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики»* досліджено сутність організаційно-економічного механізму, проаналізовано існуючі підходи до формування організаційно-економічного механізму екологізації господарської діяльності. Сформовано структуру організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики, зроблено докладний опис його елементів та взаємозв'язків між ними. Розвинуто методичні положення щодо оцінки економічної ефективності функціонування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики.

Доведено, що формування механізму екологізації електроенергетичного комплексу передбачає створення інтеграційної системи стабілізаційних рішень, які включають технологічні, організаційно-економічні, інформаційні та соціально-економічні заходи, що реалізуються на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях і взаємопогоджене здійснення яких спрямоване на забезпечення потреб країни в електроенергії за умовою дотримання вимог раціонального використання природних ресурсів, мінімізації негативного впливу на довкілля з урахуванням міжнародних природоохоронних зобов'язань України.

Визначено, що організаційно-економічний механізм екологізації електроенергетики – це система інституційних структур, принципів їх організації, економічних методів, засобів і прийомів впливу на суб'єкти господарювання, що забезпечують дотримання екологічних норм, нормативів та вимог чинного законодавства при виробництві електроенергії, її розподілу та споживанню (рис. 1).

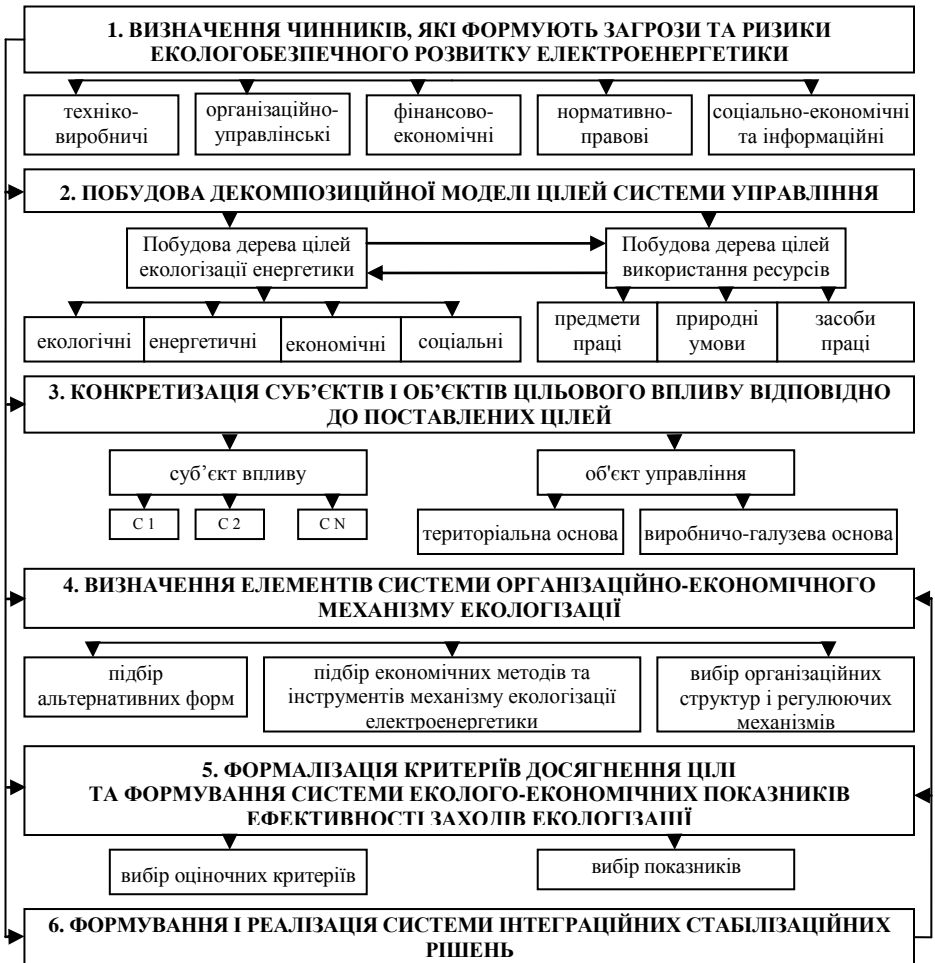

Рис. 1. Структурна схема організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики

При цьому одним із важливих економічних методів екологізації електроенергетики є інтерналізація негативних екстерналій енерговиробництва, яка здійснюється на основі введення прав екологічної відповідальності за збиток, що завдається реципієнтам навколишнього середовища. Екологічна відповідальність може виникнути або на базі застосування нормативно-правових актів, або через екологічні ризики. Для цього потрібно використовувати відповідні економічні показники, в тому числі величину можливих економічних збитків у зв'язку з екологічно обумовленим погіршенням стану здоров'я населення.

У роботі підкреслено, що однією із умов інтеграції України до Європейського Енергетичного Співтовариства є виконання Директиви

2001/80/ЄС щодо скорочення викидів підприємств теплової електроенергетики задля поліпшення стану здоров'я громадян України, але без втрати надійності об'єднаної енергетичної системи. Саме тому в роботі запропоновано методичний підхід щодо оцінки макроекономічних збитків, внаслідок екодеструктивного впливу підприємств електроенергетики на стан здоров'я населення.

Запропоновано розраховувати макроекономічний збиток від захворюваності, інвалідності та передчасної смертності населення, внаслідок забруднення атмосферного повітря підприємствами електроенергетичної галузі за наступною формулою:

$$Y_{ec} = (0,2(Z_t + I_t) + 0,07C_t) \cdot 0,4$$

де Z_t – сумарний збиток від захворювань населення в році t ; I_t – сумарний збиток, обумовлений інвалідністю в році t ; C_t – економічні збитки в результаті передчасної смертності населення молодшого і працездатного віку в році t ; 0,2 – 20% економічного збитку від захворювань та інвалідності, обумовлені якістю НПС; 0,4 – 40% коефіцієнт, що враховує вплив електроенергетичного комплексу на рівень забруднення атмосфери; 0,07 – 7% коефіцієнт, смертності серед міського населення, обумовлено впливом забрудненого атмосферного повітря.

У ході дослідження встановлено, що формалізація критеріїв ефективності впровадження механізму екологізації електроенергетики у відповідності з міжнародними зобов'язаннями країни є складним науково-методичним завданням, враховуючи, що критерії мають визначати, з одного боку, рівень задоволення енергетичних та екологічних потреб суспільства, а з другого – ступінь узгодженості еколого-економічних інтересів суб'єктів електроенергетичного ринку на різних ієрархічних рівнях управління. Саме економічна ефективність, екологічна безпека і надійність визначають конкурентоспроможність енергетичної системи, набуваючи в умовах лібералізації енергетичних ринків інтегрального соціо-еколого-економічного характеру, виконуючи функцію альтернативного відбору методів, засобів і прийомів екологізації електроенергетики.

На основі аналізу методичних підходів щодо формалізації критеріїв ефективності інтеграційних рішень, спрямованих на екологізацію енергетики, запропоновано критерії та показники ефективності реалізації їх екологічної складової (рис.2).

У роботі обґрунтована доцільність застосування міжгалузевих балансових моделей при комплексній оцінці ефектів впровадження енергозберігаючих заходів екологізації електроенергетики.

У третьому розділі **«Напрями удосконалення організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики України»** на основі аналізу нормативно-організаційного та фінансово-економічного забезпечення екологізації електроенергетики обґрунтовано напрями удосконалення складових організаційно-економічного механізму її екологізації. Досліджено основи формування еколого-орієнтовної тарифної політики.

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ РІШЕНЬ	
Надійність функціонування енергосистем та рівня ЕНБ держави	Показник достатності постачання ($П_{дн}$), т.у.п. Показник запасів і резервів ($П_{зр}$), т.у.п.; Показник залежності від імпорту ($П_{ім}$) Показник зношення основних фондів ($П_{ф1}$) та їх технологічна відсталість ($П_{ф2}$); Показник аварійності на об'єктах і системах енергетики ($П_{а}$), грн.
Прийнятний рівень ефективності інвестиційної та фінансово-економічної діяльності суб'єктів ЕР (рівень екологізації інвестиційної діяльності)	Показники інвестування в ОВФ ($П_{іф}$) та в енергозбереження ($П_{іе}$), г, кг, т, м ³ та ін. Рівень інвестування в екологізацію енерговиробництва ($П_{дн}$), грн. Частка екологічно обумовленого збитку в собівартості енергетичної продукції підприємства ($П_{дн}$), грн. Ефективність інвестицій в екомодернізацію енерговиробництва ($П_{е}$), грн.
Прийнятний рівень екологічної діяльності суб'єктів ЕР (рівень екологізації виробництва)	Еколого- економічний збиток ($П_{ез}$), грн. Питоме споживання природних ресурсів (ресурсомісткість) (R_{np}), т/т, т/шт, м ³ /т, м ³ /шт. і т.д Економія первинних природних ресурсів на основі застосування енерго- та ресурсозберігаючих технологій ($Рз$), Відходомісткість виробництва (Q_{np}), Землемісткість виробництва ($З$), Км ²
Соціальна стабільність	Показник достатності і надійності постачання населення вторинними енергоресурсами ($ПД$), Зростання вартості енергетичних послуг населенню ($Пзв$), чол/місяць Частка енергетичної складової у вартості товарів і послуг, які споживаються населенням ($Псоб$), т.у.п; Рівень безробіття в енергетичній галузі ($Пбз$), чол.; Показник соціально-економічних збитків внаслідок підвищення соціально-політичної напруги в галузі ($Пкnp$)

Рис. 2. Система показників ефективності реалізації екологічної складової інтеграційних рішень

Результати аналізу нормативно-організаційного забезпечення екологізації електроенергетики свідчать про актуальність удосконалення організаційних засад адаптації законодавства України у сфері енергетики та екології відповідно до європейських принципів та стандартів у напрямку:

– подальшого реформування електроенергетичного ринку з метою ліквідації монополії, створення рівних конкурентних умов для всіх «гравців» ринку, надання споживачам більшого захисту та забезпечення низьких цін, і надійного постачання електроенергії;

– забезпечення конкурентних та прозорих цін на електроенергію, створення правових умов використання альтернативних джерел енергії, в тому числі вторинних;

– внесення законодавчих змін щодо системи екологічного моніторингу

у відповідності до вимог ЄС;

- забезпечення належної оцінки екологічного впливу державних і приватних енергоефективних проектів на здоров'я людей, якість життя, видове розмаїття та здатність екосистеми до відновлення (згідно з Директивою 97/11/ЄС);

- створення сприятливого інвестиційного клімату внаслідок впровадження правових механізмів стимулювання інвестицій, у тому числі довгострокових, забезпечення ефективних, швидкодіючих (запобіжних) заходів для мінімізації сучасних ризиків і, насамперед, екологічних;

- розробки стратегії виведення старих енергоблоків з експлуатації;

- створення системи екомаркування енергомісткого обладнання.

Доведено, що в умовах відсутності необхідних фінансових ресурсів для модернізації електроенергетичного комплексу основними напрямками удосконалення економічного механізму екологізації електроенергетики є, по-перше, удосконалення механізму фінансування заходів підвищення енергозбереження, а, по-друге, механізму управління економічними ризиками діяльності суб'єктів електроенергетичного ринку.

Реалізація першого напрямку потребує:

- удосконалення умов позикового фінансування та надання пільгових кредитів для реалізації різних заходів екологізації електроенергетики. У сучасній практиці при формуванні розміру банківського відсотку для кредитування енергоефективних проектів не враховуються соціально-екологічні вигоди від впровадження цих проектів. Основним критерієм надання кредитів є найкоротший термін окупності інвестицій;

- удосконалення механізму перфоменс-контракту (фінансування мережі енергосервісних компаній – ЕСКО). Сьогодні робота ЕСКО у вітчизняній бюджетній сфері ускладнена необхідністю проведення тендерних процесів. У світовій практиці бюджетним організаціям дозволяється укладати окремі угоди з ЕСКО на конкурсній основі в рамках контракту з невизначеним терміном дії та невизначеним обсягом робіт. Цей механізм спрямований на залучення приватних інвестицій у бюджетну сферу;

- удосконалення гнучких механізмів залучення інвестицій в екомодернізацію електроенергетики із міжнародного Вуглецевого фонду, зокрема: спільного впровадження проектів і виконання зобов'язань з питань скорочення та обмеження викидів парникових газів сторонами, що включені в Кіотський протокол згідно з статтею 16; впровадження механізму чистого розвитку, який дозволить промислово розвиненим країнам фінансувати проекти, спрямовані на зниження викидів у країнах, що розвиваються; удосконалення режиму торгівлі квотами на викиди та схеми зелених інвестицій. Міжнародне співробітництво з вирішення проблеми запобігання зміні клімату (в рамках Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату, схеми зелених інвестицій, тощо) дає можливість Україні залучати інвестиції в модернізацію енергомістких підприємств за умов наявності детальної інформації про фактичну кількість викидів парникових

газів до атмосфери.

Стосовно другого напрямку, доведено, що ефективність управління ризиками суб'єктів електроенергетичного ринку залежить від забезпечення інституційних основ та моделей подальшого реформування як електроенергетичного комплексу, так і економіки в цілому. Для України можливі дві інституційні моделі реформування: 1) стратегія суб'єктності; 2) стратегія "розчинення" у глобальному соціально-економічному просторі.

Перша стратегія вимагає збереження свободи національних дій держави і суспільства за будь-яких обставин, первинність національного інтересу та його послідовну реалізацію. Друга стратегія орієнтується на швидку інтеграцію у глобальний простір, вважаючи це головною умовою сталого розвитку, в тому числі, й ціною відмови від частини національних повноважень у вирішенні стратегічних питань на користь міжнародних інститутів.

Виходячи з пріоритету першої стратегії (згідно з Національною стратегією розвитку України до 2015 р.), удосконалення механізму управління ризиками еколого-економічної діяльності суб'єктів електроенергетичного ринку передбачає послідовну реалізацію таких інституційних принципів:

- забезпечення еколого-економічної ефективної кооперації між господарюючими суб'єктами і державою внаслідок ефективного узгодження їх інтересів з урахуванням необхідності мінімізації ризиків;

- оптимальне співвідношення ринкових ризиків і суспільної довіри до інститутів ринку. При цьому ефективна схема управління ризиками суб'єктів електроенергетичного ринку включає в себе, серед інших, такі інституційні шляхи мінімізації їх негативного впливу, як: державний контроль над діяльністю суб'єктів електроенергетичного ринку, антимонопольне законодавство, страхування діяльності суб'єктів електроенергетичного ринку та цивільної відповідальності, судові позови споживачів та виробників, розробка, введення та використання ефективної фінансової моделі здійснення діяльності гарантуючого постачальника та інші;

- оптимальний розподіл і субординація повноважень між суб'єктами електроенергетичного ринку, здатними самостійно реалізовувати власні та суспільні інтереси.

Також визначено, що реалізація фінансово-економічних механізмів екологізації електроенергетики можливо, в першу чергу, за умов формування та удосконалення еколого-орієнтовної тарифної політики. У вітчизняній практиці екологічного регулювання діяльністю енергетики вирішення даної проблеми зводиться до розробки так званих «зелених тарифів». Загалом ставка «зеленого» тарифу в Україні в цілому співвимірні із витратами на генерування електроенергії з відновлюваних джерел, найбільше електроенергії з біомаси. У той же час, не існує окремої категорії «зеленого» тарифу для електроенергії з біогазу, який, згідно з чинним законодавством, до біомаси не належить. Дане положення потребує подальшого удосконалення

законодавчої бази в цьому напрямі.

Крім того, результати аналізу проблем сучасної тарифної політики свідчать, що при формуванні еколого-орієнтовної тарифної політики, треба виходити з таких положень:

1) тарифна політика має бути диференційована для різних регіонів України в залежності від рівня екологічної безпеки, рис. 3. Екологічне районування тарифної ставки є важливим інструментом інтерналізації негативних екстерналій енерговиробництва. Тобто в зонах з передкризовим (ПК) та кризовим (К) станом споживачі повинні отримувати знижку в тарифах, а споживачі, що проживають на територіях зі сприятливим екологічним станом, нормальним (Н), повинні певним чином проводити додаткову сплату;

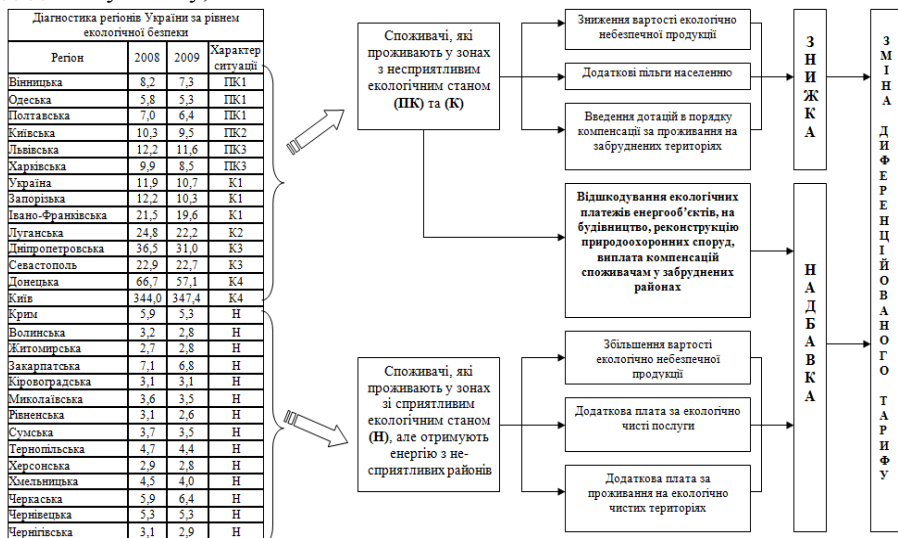

Рис. 3. Схема формування диференційованого тарифу з урахуванням екологічного фактора

2) тарифну політику варто формувати за принципом "знизу-вгору". На сьогодні в Україні використовується принцип "згори-вниз", коли на основі графіка електричного навантаження в ОЕС України ціна на електроенергію на оптовому ринку диференціюється за 24-ма годинними ставками, а на роздрібному – за трьома ставками та шістьма часовими зонами. Такий підхід в основному не дозволяє враховувати особливості та інтереси споживачів електроенергії. Натомість диференційований тариф раціонально розробляти на основі дослідження конкретних споживачів; Запропонований автором науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики дозволить удосконалити діяльність вітчизняних управлінських структур в енергетичній, економічній, екологічній та соціальній сферах.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено узагальнення теоретичних та методичних підходів до оцінки впливу електроенергетики на стан навколишнього природного середовища і подано авторське вирішення наукового завдання – вдосконалення організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики з урахуванням вимог забезпечення екологічної безпеки, що сприятиме адаптації законодавства України у сфері енергетики та екології відповідно до європейських принципів та стандартів.

Результати дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. У результаті аналізу проблем і передумов забезпечення надійного та екологічнобезпечного функціонування електроенергетичного комплексу України в умовах інтеграції та лібералізації світових енергетичних ринків встановлено, що лібералізація електроенергетичного ринку внаслідок появи багатьох господарських суб'єктів з різними еколого-економічними інтересами призвела до формування нових загроз та ризиків до яких, зокрема, відносяться: техніко-виробничі; організаційно-управлінські; фінансово-економічні; соціально-економічні та інформаційні. Вищезазначене обумовлює необхідність створення відповідних механізмів екологізації електроенергетики, в першу чергу організаційно-економічного механізму.

2. Теоретичною базою розроблення даного механізму є теорія екомодернізму, що інтегрує в собі ідеї нової екологічної парадигми, основні положення теорії безпеки та ризику. Тобто процес екологізації електроенергетики повинен мати загальносистемний і, разом з тим, конкретно-цільовий характер. У роботі пропонується визначити дефініцію – екологізація електроенергетики як процес екологічного вдосконалення виробництва електроенергії, її розподілу та споживання, зорієнтований на мінімізацію екодеструктивного впливу на довкілля.

3. Організаційно-економічний механізм екологізації електроенергетики – це система інституційних структур, принципів їх організації, економічних методів, засобів і прийомів впливу на суб'єкти господарювання, що забезпечують дотримання екологічних норм і нормативів та вимог чинного законодавства під час виробництва електроенергії, її розподілу та споживання. Науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики базується на використанні оціночних критеріїв рівня задоволення енергетичних та екологічних потреб суспільства, а також рівня узгодженості еколого-економічних інтересів суб'єктів електроенергетичного ринку в умовах інтеграції та лібералізації світових енергетичних ринків.

4. Виходячи з інтересів суб'єктів електроенергетичного ринку на різних рівнях управління, узагальненими цілями їх економічної діяльності є досягнення інтеграційного результату у вигляді забезпечення надійності енерго- і паливобезпечення як фактора зміцнення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на внутрішньому і зовнішньому ринках та

забезпеченні відповідного рівня екологічної безпеки та СР держави, і який поєднує в собі досягнення найбільших економічних, фінансових, соціальних, науково-технічних та екологічних ефектів.

5. Основними напрямками удосконалення економічного механізму екологізації електроенергетики є, по-перше, удосконалення механізму фінансування заходів підвищення енергозбереження, а, по-друге, механізму управління ризиками еколого-економічної діяльності суб'єктів електроенергетичного ринку.

6. Одним із важливих економічних методів екологізації електроенергетики є інтерналізація негативних екстерналій енерговиробництва, яка проводиться на основі екологічного районування тарифної ставки в залежності від рівня екологічної безпеки регіону та введення прав екологічної відповідальності за збиток, що завдається реципієнтам навколишнього середовища.

7. У роботі запропонована модель оцінки макроекономічного збитку від захворюваності, інвалідності та передчасної смертності населення внаслідок забруднення атмосферного повітря підприємствами електроенергетичної галузі. Результати розрахунку величини макроекономічного збитку, здійсненого за даною моделлю оцінювання, свідчать, що діапазон цих втрат за 2002-2009 рр. коливається в межах 2,6-6,2% до ВВП.

8. Результати аналізу нормативно-організаційного забезпечення екологізації електроенергетики свідчать про актуальність удосконалення організаційних засад адаптації законодавства України у сфері енергетики та екології відповідно до європейських принципів і стандартів у напрямку: подальшого реформування електроенергетичного ринку; забезпечення конкурентних та прозорих цін на електроенергію, створення правових умов використання альтернативних джерел енергії, в тому числі вторинних; внесення законодавчих змін щодо системи екологічного моніторингу у відповідності до вимог ЄС; забезпечення належної оцінки екологічного впливу державних і приватних енергоефективних проєктів, заходів на здоров'я людей, якість життя, видове розмаїття та здатність екосистеми до відновлення; створення сприятливого інвестиційного клімату внаслідок впровадження правових механізмів стимулювання інвестицій; розробки стратегії виведення старих енергоблоків з експлуатації та створення системи екомаркування енергомісткого обладнання.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Сегеда І.В. Комплексне оцінювання ефективності застосування інтеграційних рішень до екологічно небезпечних підприємств енергетичної галузі / І.В.Сегеда // Моделювання впливу інтеграційних рішень в енергетиці на передумови досягнення сталого розвитку території: монографія [текст] /

[І.І.Гусева, В.В.Дергачова, Н.В.Караєва, Б.С.Серебренніков]; за заг. ред. Н.В. Караєвої – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2010. – С. 299–310. *Особистий внесок: обґрунтовано методикою оцінювання ефективності застосування інтеграційних рішень в енергетиці*

Статті у наукових фахових виданнях

2. Сегеда І.В. Теоретические аспекты анализа качества системы образования в контексте современной парадигмы устойчивого развития / И.В.Сегеда // Сборник научных трудов Донбасского государственного технического университета: Спецвыпуск: Информационные технологии в научных исследованиях и учебном процессе. – 2006. – С. 193–201.

3. Сегеда І.В. Содержание мониторинга инновационной безопасности территории Украины с учетом образовательного фактора / Н.В. Караева, И.В.Сегеда // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. – 2007. – 4 (110), Ч.2. – С. 68–77. *Особистий внесок: визначені умови формування інноваційної моделі розвитку підприємств та об'єкти моніторингу інноваційної безпеки.*

4. Сегеда І.В. Методологія оцінювання впливу міжгалузевого ефекту утилізації відходів на економічну безпеку території / І.В.Сегеда // Науково-технічний журнал “Наукові вісті”. – Київ: ВПІ ВПК “Політехніка”, 2009. – №5(67). – С. 23–29.

5. Сегеда І.В. Критерії прийняття інтеграційних стабілізаційних рішень спрямованих на гарантування екологічної безпеки енергетичних систем / І.І.Гусева, Н.В.Караєва, І.В.Сегеда // «Економіка природокористування і охорони довкілля»: зб. наук. пр. РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2009. – С.32-38. *Особистий внесок: обґрунтовано вибір критеріїв прийняття альтернативних інтеграційно-стабілізаційних рішень.*

6. Сегеда І.В. Методологія визначення суспільних втрат капіталу здоров'я населення України внаслідок впливу енергетики на довкілля [Електронний ресурс] / І.В. Сегеда // Ефективна економіка. – 2010. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

7. Сегеда І.В. Джерела формування ризиків суб'єктів енергетичного ринку України в умовах структурної перебудови світової енергетики / Н.В.Караєва, І.В.Сегеда // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. научн. трудов. – 2010. – С. 244–247. *Особистий внесок: проаналізовано джерела формування сучасних ризиків еколого безпечного сталого розвитку енергетики України.*

8. Сегеда І.В. Генезис екологічної парадигми сталого розвитку цивілізації: сутність і етапи становлення / Н.В.Караєва, І.В.Сегеда // Економічний вісник № 7: збірник наукових праць. – 2010. – С.27–31. *Особистий внесок: проаналізовано шляхи здійснення екологічної модернізації, що полягає в проведенні реформи екологічного оподаткування.*

9. Сегеда І.В. Цінова політика як елемент інтегрованої структури управління ризиками еколого безпечного сталого розвитку електроенергетики

/ Н.В.Караева, І.В.Сегеда, Б.С.Серебрянніков // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. – 2010. – №10(152), Ч.2. – С. 310-319. *Особистий внесок: обґрунтування розгляду цінової політики як важливого елементу інтегрованої структури управління ризиками екологобезпечного сталого розвитку*

10. Сегеда І.В. Методологія оцінювання експортного потенціалу електроенергетики в системі забезпечення екологічно безпечного сталого розвитку України / Б.С.Серебрянніков, І.В.Сегеда // Вісник Донецького національного університету. Серія В економіка і право. – 2010. – №1. – С. 63-66. *Особистий внесок: проаналізовано актуальні питання методології оцінювання експортного потенціалу електроенергетики України*

11. Сегеда І.В. Ризики екологічно безпечного сталого розвитку енергетики України / Сегеда І.В., Караева Н.В. // Зовнішня торгівля. Міжнародний науково-економічний журнал. – 2010. – №1. – С. 77-84. *Особистий внесок: визначено та класифіковано сучасні ризики екологічно безпечного розвитку енергетики України.*

12. Сегеда І.В. Діагностика регіонів України за рівнем науково-технологічної безпеки / І.В.Сегеда // Механізм регулювання економіки. Міжнародний науковий журнал. – 2010. – №10. – С. 128-136.

Статті в інших виданнях

13. Сегеда І.В. Концептуальні основи проблематики забезпечення екологічної складової економічної безпеки / І.В.Сегеда // Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її забезпечення: Праці 1-го науково-практичного семінару з міжнародною участю – Ч.: видавець Чабаненко Ю.А., 2009. – С.87-97.

14. Сегеда І.В. Оцінка екосоціального ущерб в результаті впливу енергетики України на оточуючу природну середу / І.В.Сегеда, Н.В.Караева // Економіка, екологія і общество России в 21 столетии: сборник научных трудов 12-й Международной научно-практической конференции. – СПб: Издательство Политехнического университета, 2010. – С. 297-303. *Особистий внесок: запропонована модель оцінки економічного збитку від втрати людського капіталу.*

15. Сегеда І.В. Зміст та сутність механізму екологізації енергетики як інтеграційної системи стабілізаційних рішень / І.В.Сегеда // Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її забезпечення: Праці 2-го науково-практичного семінару з міжнародною участю. – Ч.: видавець Чабаненко Ю.А., 2010. – С. 318-334.

16. Iryna Segeda Integration processes at the electric power market as a factor of providing effective marketing communications / Iryna Husyeva, Natalia Karaeva, Iryna Segeda // Konferencja naukowa “Zintegrowana działalność promocyjna na rynkach krajowych i międzynarodowych” / pod redakcją Arnolda Pabiana – Częstochowa: Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej. – 2010. – S. 29-33.

Матеріали наукових конференцій

17. Сегеда І.В. «Тенезация экономики» – реальная угроза устойчивому развитию Украины / Сегеда І.В. // Стратегія забезпечення сталого розвитку України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. РВПС України НАН України. – Київ, 20 травня 2008 – Ч.3. – С. 266–268.

18. Сегеда І.В. Інновації - імператив розвитку в умовах економічного кризисна / Сегеда І.В. // Матеріали V(XVII) Всеукраїнської науково-практичної конференції: «Міжнародне науково-технічне співробітництво». – Київ, 12–13 березня 2009 р. – С. 75.

19. Сегеда І.В. Методологические подходы к исследованию системы индикаторов инновационного развития Украины / Сегеда І.В. // IX Всеукраїнська наукова конференція.” Екологічний менеджмент у загальній системі управління”. – Суми, 21–22 квітня 2009. – С.89–92.

20. Сегеда І.В. Науково-технологічні передумови забезпечення ефективного розвитку енергетики / Сегеда І.В. // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції: Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону. – Суми, 6–7 травня 2010 р. – С. 255–259.

21. Сегеда І.В. Комплексна оцінка ефективності енергозберігаючих технологій / Сегеда І.В. // Тези доповідей 10 Всеукраїнської наукової конференції: Екологічний менеджмент у загальній системі управління. - Суми, 20-21 квітня 2010р. – С.86-91.

22. Сегеда І.В. Модель визначення втрат капіталу здоров'я населення в наслідок впливу енергетики на навколишнє природне середовище / Сегеда І.В. // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Луганськ, 15-17 квітня 2010 р. – С.283-285.

23. Сегеда І.В. Вплив цінової політики в електроенергетиці на передумови екологічно безпечного сталого розвитку енергетики України / Сегеда І.В. // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна в умовах глобальної конкуренції: стратегія випереджаючого розвитку». – Донецьк, 22–24 квітня 2010 р. – С.203–205.

24. Сегеда І.В. Зміст та складові механізму екологізації енергетики / Сегеда І.В. // Матеріали Другої наук.-практ.конф «Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях». – Бахчисарай, 23–24 вересня 2010 р. – С. 260-262.

Анотація

Сегеда І.В. Формування організаційно-економічного механізму екологізації електроенергетики України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього природного середовища. – Сумський державний університет, Суми, 2011.

Дисертація присвячена розвитку науково-методичного підходу до формування організаційно-економічного механізму екологізації

електроенергетики, який базується на визначенні оціночних критеріїв рівня задоволення енергетичних та екологічних потреб суспільства, а також, рівня узгодженості еколого-економічних інтересів суб'єктів електроенергетичного ринку в умовах інтеграції та лібералізації світових енергетичних ринків.

Запропоновано розглядати механізм екологізації електроенергетичного комплексу як інтегровану систему стабілізаційних рішень, яка включає технологічні, організаційно-економічні, інформаційні та соціально-економічні заходи, які реалізуються на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях і погоджене здійснення яких спрямовано на забезпечення потреб країни в електроенергії за безумовного додержання вимог щодо раціонального використання природних ресурсів, мінімізації негативного впливу на довкілля з урахуванням міжнародних природоохоронних зобов'язань України. Удосконалено організаційно-економічний механізм екологізації електроенергетики з метою збалансування цілей всіх суб'єктів енергетичного ринку.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, екологізація електроенергетики, сталий розвиток, ефективність, збиток, екологічна безпека.

Аннотація

Сегеда И.В. Формирование организационно-экономического механизма экологизации электроэнергетики Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.06 – экономика природопользования и охраны окружающей природной среды. – Сумский государственный университет, Сумы, 2011.

В диссертационной работе исследованы теоретические и методические подходы к оценке воздействия электроэнергетики на состояние окружающей природной среды и подано авторское решение научной задачи - совершенствования организационно-экономического механизма экологизации электроэнергетики с учетом требований обеспечения экологической безопасности, что будет способствовать адаптации законодательства Украины в сфере энергетики и экологии в соответствии с европейскими принципами и стандартами. В результате анализа проблем обеспечения надежного и экологически безопасного функционирования электроэнергетического комплекса Украины в условиях интеграции и либерализации мировых энергетических рынков установлено, что либерализация электроэнергетического рынка вследствие появления многих хозяйственных субъектов с разными эколого-экономическими интересами привело к формированию новых угроз и рисков к которым, в частности относятся: технико-производственные; организационно-управленческие; финансово-экономические; социально-экономические и информационные. Это обуславливает необходимость создания соответствующих механизмов экологизации электроэнергетики, в первую очередь организационно-

экономического механизма.

Теоретической базой разработки данного механизма является теория экомодернизма, интегрирующая в себе идеи новой экологической парадигмы, основные положения теории безопасности и риска. Организационно-экономический механизм экологизации электроэнергетики - это система институциональных структур, принципов их организации, экономических методов, средств и приемов воздействия на субъекты хозяйствования, обеспечивающие соблюдение экологических норм и нормативов и требований действующего законодательства при производстве электроэнергии, ее распределения и потребления.

Предложен научно-методический подход к формированию организационно-экономического механизма экологизации электроэнергетики, который базируется на использовании оценочных критериев уровня удовлетворения энергетических и экологических потребностей общества, а также, уровня согласованности эколого-экономических интересов субъектов электроэнергетического рынка в условиях интеграции и либерализации мировых энергетических рынков.

Основными направлениями совершенствования экономического механизма экологизации электроэнергетики является, во-первых, совершенствование механизма финансирования мероприятий повышения энергосбережения, а, во-вторых, механизма управления рисками эколого-экономической деятельности субъектов электроэнергетического рынка.

Одним из важных экономических методов экологизации электроэнергетики является интернализация отрицательных экстерналий энергопроизводства, которая осуществляется на основе экологического районирования тарифной ставки в зависимости от уровня экологической безопасности региона и введение прав экологической ответственности за ущерб, наносимый реципиентам окружающей среды. В работе предложена модель оценки макроэкономического ущерба от заболеваемости, инвалидности и преждевременной смертности населения вследствие загрязнения атмосферного воздуха предприятиями электроэнергетической отрасли.

Результаты анализа нормативно-организационного обеспечения экологизации электроэнергетики свидетельствуют об актуальности совершенствования организационных основ адаптации законодательства Украины в сфере энергетики и экологии в соответствии с европейскими принципами и стандартами по направлению: дальнейшего реформирования электроэнергетического рынка, обеспечение конкурентных и прозрачных цен на электроэнергию, создание правовых условий использования альтернативных источников энергии, в том числе вторичных; внесение законодательных изменений относительно системы экологического мониторинга в соответствии с требованиями ЕС, обеспечение надлежащей оценки экологического воздействия государственных и частных энергоэффективных проектов, мероприятий на здоровье людей, качество

жизни, видовое разнообразие и способность экосистемы к восстановлению; создание благоприятного инвестиционного климата в результате внедрения механизмов стимулирования инвестиций; разработки стратегии вывода старых энергоблоков из эксплуатации и создание системы экомаркировки энергоёмкой оборудования.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, экологизация электроэнергетики, устойчивое развитие, эффективность, убыток, экологическая безопасность.

SUMMARY

Segeda I.V. The forming of organizational-economic power industry ecologization mechanism of Ukraine. – Manuscript.

Thesis to gain a candidate degree in economic sciences by specialty 08.00.06 – Environmental Economics and Environmental Protection. – Sumy State University, Sumy, 2011.

The thesis is dedicated to the development of scientifically-methodical approach to the forming of the power industry ecologization mechanism, which is based on the determination of satisfaction level evaluative criteria of power and ecological demands of society, and also on the level of coordination of electro energy market subjects ecological and economic interests in the conditions of world power markets integration and liberalization.

It is offered to consider the power industry ecologization mechanism as an integrated system of stabilization decisions, which includes technological, organizational and economic, informational, social and psychological measures, which are implemented on macro, mezzo and microeconomic levels and the concerted realization of which is directed on providing the state necessity in electric power at absolute inhibition of requirements to the rational use of natural resources, minimization of the negative influence on the environment taking into account the international nature protection obligations of Ukraine. Organizational and economic power industry ecologization mechanism is improved with the purpose of balancing the aims of all the power market subjects.

Key words: organizational and economic mechanism, power industry ecologization, sustainable development, efficiency, loss, ecological security.

Підписано до друку 19.10.2011 р.

Формат 60x84/16. Обл.-вид. арк. 0,9. Ум. друк. арк. 1,1.

Тираж 100 прим. Зам. № 1262.

Видавець і виготовлювач

Сумський державний університет

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007 р.